

ТРЕЋЕ ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ХАБИМИ И ДРУГИ ПРОТИВ СРБИЈЕ

(представка број 19072/08)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

3. јун 2014. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима утврђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Она може бити предмет редаторских измена.

У предмету Хабими и други против Србије,

Европски суд за људска права (Треће одељење), на заседању већа у саставу:

Josep Casadevall, *председник*,

Alvina Gyulumyan,

Dragoljub Popović,

Luis López Guerra,

Johannes Silvis,

Valeriu Gritco,

Iulia Antoanella Motoc, *судије*,

и Santiago Quesada, *секретар Одељења*,

После већања на затвореној седници 13. маја 2014. године,

Доноси следећу пресуду, која је донета тог дана:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (број 19072/08) против Србије која је Суду поднета према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција“). Представку је 2. априла 2008. године поднело укупно 37 подносилаца представке (у даљем тексту: „подносиоци представке“), од којих су њих 36 српски држављани, а један, господин Qerim Vinaј, држављанин Косова.¹ Детаљни лични подаци подносилаца представке наведени су у Анексу ове пресуде.

2. Подносиоце представке је првобитно заступао господин Д. Видосављевић, адвокат из Лесковца. Почев од 23. марта 2012. године, господин Б. Петровић, такође адвокат из Лесковца, привремено је преузео вођење адвокатске канцеларије господина Видосављевића. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада“) првобитно је заступао њен бивши заступник, господин С. Царић, а касније њен садашњи заступник, госпођа В. Родић.

3. Подносиоци представке су тврдили да су злостављани за време посебне полицајске операције од 24. новембра 2006. године и, уз то, да уопште није било делотворне званичне истраге тог догађаја.

4. Представка је 30. августа 2010. године прослеђена Влади. Суд је 1. фебруара 2014. године изменио састав одељења (правило 25. став 1). Стога је овај предмет додељен Трећем одељењу у новом саставу (правило, 52 став 1).

¹ Свако помињање Косова у овом тексту, било да је реч о територији, установама или становништву, тумачи се у потпуности у складу са Резолуцијом 1244 Савета безбедности Уједињених нација и без утицаја на статус Косова.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

5. Околности предмета, како су их стране изнеле, могу се сумирати на следећи начин.

A. Општи контекст

6. У новембру 2006. године дошло је до протеста у једном броју затвора широм земље због захтева Скупштини Србије да усвоји посебне законе о амнестији.

7. Према разним званичним извештајима, 22. новембра 2006. године избили су насилни сукоби између две главне групе затвореника у Казнено-поправном заводу у Нишу. Изгледа да се радикална група затвореника сукобила са умереним вођама око тога како да се протести наставе.

8. Већинска група затвореника је 23. новембра 2006. године затражила да сво затворско особље, укључујући и стражаре, напусти спаваонице. Они су такође више пута запретили затворском особљу отмицама ако не поступи у складу с овим захтевом. Затворско особље је због тога напустило три зграде у питању, а затвореници су после тога, у отприлике 16:45 часова, намештајем направили барикаде на улазима. Тако је скоро 600 затвореника остало без икаквог службеног надзора. Безбедносна ситуација у Казнено-поправном заводу у Нишу је после тога наставила да се погоршава. Заводске власти су процениле да постоји веома стварна претња за живот и здравље затвореника који су одбили да учествују у побуни.

9. Управник Казнено-поправног завода у Нишу истог дана је формирао кризни штаб који је одлучио да је неопходна већа интервенција. Министарство унутрашњих послова израдило је детаљан акциони план с тим у вези. План је, између осталог, укључивао процену отпора који се може очекивати на страни затвореника, снага неопходних да се овај отпор савлада и потребе да се обезбеди присуство лекарских екипа током и после интервенције.

10. Око 7:20 часова 24. новембра 2006. године више од 330 специјалних полицајаца, припадника жандармерије, који су имали шлемове са визиром, а којима су помагали затворски стражари и друго особље службе безбедности, ушло је у Казнено-поправни завод у Нишу. Протести су стављени под контролу до 8:45 часова ујутро.

11. Према информацијама које је Министарство правде касније доставило, повређено је укупно 79 затвореника којима је пружена лекарска помоћ. У истом документу наведено је да су претрпљене

повреде, осим у једном случају, лаке и да су нанесене тупим предметом.

12. Полиција је изнела да је за време интервенције један број затвореника пружао активан отпор. Многи су такође имали одређене претходне повреде због насилног сукоба до ког је очигледно дошло између самих затвореника пре интервенције. Полиција је најзад приметила да су неки затвореници били повређени у општој пометњи која је настала током интервенције, између осталог и тако што су их други затвореници прегазили и/или гурали о намештај који је изнет у ходнике.

Б. Ситуација подносилаца представке

13. Подносиоци представке су тврдили да су их током интервенције и/или убрзо после тога полицајци и/или затворски стражари физички злостављали. У вези са самом интервенцијом, подносиоци представке су тврдили да су их тукли палицама за бејзбол и гуменим палицама, терали да трче између два реда полицајаца и/или затворских стражара који су их ударали ногама док су пролазили и на крају да леже на хладном бетонском поду сатима са лицима на рукама. Због тога су подносиоци представке наводно претрпели разне повреде, као што су ломови костију, модрице и ране по целом телу, унутрашње крварење и потреси мозга.

В. Првобитни поступак после интервенције

14. Истражни судија Општинског суда у Нишу и општински јавни тужилац из Ниша су 24. новембра 2006. године, око 9:30 ујутро, учествовали у увиђају на лицу места, када је у просторијама Казнено-поправног завода нађен велики број импровизованог оружја (тј. ножева, сечива и металних цеви).

15. Пошто је прегледао извештаје полицајаца који су током интервенције користили принуду, командир жандармеријске јединице која је у њој учествовала донео је 28. новембра 2006. године одлуку да је употреба силе била законита и сразмерна.

16. Министарство унутрашњих послова је 12. јануара 2007. године проследило записник са увиђаја Општинском јавном тужилаштву у Нишу („ОЈТ Ниш“). Уз овај записник приложено је неколико полицијских извештаја, фотографије, као и изјава у којој су наведени предмети који су нађени у затвору после интервенције полиције.

17. ОЈТ Ниш је 8. марта 2007. године од полиције затражило информације о идентиту повређених лица и разлозима за примену мера принуде.

18. У периоду од 29. марта до 11. маја 2007. године подносиоци представке су поднели кривичне пријаве против неименованих полицајаца и једног броја затворских стражара. Највећи број стражара је касније идентификован на основу имена и/или надимка. Подносиоци представке су тражили да ОЈТ Ниш хитно: (i) утврди потпун идентитет свих полицајаца који су учествовали у њиховом злостављању; (ii) прибави релевантне лекарске извештаје који документују њихове повреде; (iii) саслуша један број осталих затвореника који су били сведоци њиховог злостављања; и (iv) коначно, поднесе кривичне пријаве против одговорних.

19. ОЈТ Ниш је 4. априла 2007. године наложило полицији да достави извештаје припремљене у складу са чланом 86. Закона о полицији (видети став 53. у даљем тексту).

20. Полиција је 25. априла 2007. године доставила ОЈТ Ниш списак затвореника који су повређени 24. новембра 2006. године и касније лечени у болници у Нишу. Међу њима су били следећи подносиоци представке: Бајрам Баждар, Ненад Ђокић, Предраг Алексић, Роберт Франц и Срђан Ломигора. За све њих је потврђено да су задобили разне врсте модрица и/или огреботина. Истом приликом полиција је идентификовала 12 затворских стражара које подносиоци представке помињу у својим кривичним пријавама.

21. ОЈТ Ниш је 7. маја и 20. јуна 2007. године затражило од полиције да испита затворске стражаре о којима је реч.

22. Полиција је 4. августа 2007. године поднела извештај, делом заснован на изјавама које је очигледно дао један број затвореника, у смислу да је између разних група затвореника дошло до неколико жестоких сукоба 17, 18. и 23. новембра 2006. године, који су имали за последицу озбиљне повреде и кривично гоњење. Испитано је такође 12 затворских стражара и сви су порекли да су злостављали затворенике.

23. ОЈТ Ниш је 10. октобра 2007. године затражило од полиције да саслуша подносиоце представке и очевице наведене у кривичним пријавама.

24. Полиција је 5, 8, 15. и 19. новембра 2007. године обавила разговор са следећих 25 подносилаца представке у просторијама Казнено-поправног завода у Нишу: Срђаном Ломигора, Сенишом Станковићем, Владимиром Ивљанином, Милошем Јуришићем, Братиславом Рајковићем, Слађаном Матићем, Иваном Шекуларцем, Владимиром Васиљевићем, Qerim Vinaј, Ивицом Јоновићем, Дејаном Стојановићем, Браниславом Радуловићем, Зораном Здравковићем, Вукашином Костићем, Гораном Ристићем, Иваном Танасковићем, Бајрамом Баждаром, Минушем Белиловићем, Зораном Васићем, Огњеном Вујовићем, Александром Симоновићем, Иваном Гајић, Зораном Марковићем, Славишом Стругаром и Данетом Глушица. Сви су, осим Александра Симоновића, потврдили да су злостављани као

што је описано у ставу 13. у горњем тексту. Неки су такође потврдили да су били сведоци злостављања које су претрпели остали подносиоци представке и идентификовали затворске стражаре. Господин Александар Симоновић је, са своје стране, одбио да полицији да изјаву, објаснивши да би он сведочио само пред судом.

25. ОЈТ Ниш је 5. децембра 2007. године донело решење да се кривичне пријаве подносилаца представке одбаце. При томе је оно узело у обзир, између осталог, изјаве које су дали затворски стражари, доступна медицинска документа, увиђај, и закључак командира полиције у смислу да је примењена сила била законита и сразмерна. У вези са повредама које су подносиоци представке задобили, ОЈТ Ниш је било мишљења да су оне биле проузроковане тучама између самих затвореника, падовима низ степенице и ударањем од намештај током операције и/или због отпора затвореника полицији која је покушавала да у Казнено-поправном заводу у Нишу поврати ред. Најзад, ОЈТ Ниш је констатовало да сразмерност целокупне интервенције најбоље доказује чињеница да је и поред великог броја умешаних затвореника, од којих су неки били наоружани и опасни, и размере интервенције само мали број затвореника био повређен, задобивши, заиста, углавном лаке телесне повреде.

Г. Поступак пред судовима

26. Подносиоци представке су 11. децембра 2007. године затражили од истражног судије Општинског суда у Нишу да се утврди идентитет свих полицајаца и затворских стражара у питању, ради покретања „супсидијарног кривичног гоњења“ против њих (видети ст. 46. и 47. у даљем тексту). Подносиоци представке су навели да они затворске стражаре знају само по имену или надимку, а да се идентитет полицајаца може утврдити преко њиховог командира.

27. И поред претходног негативног мишљења истражног судије, 17. априла 2008. године веће Општинског суда у Нишу је наложило да се подносиоци представке саслушају (видети став 47. у даљем тексту).

28. У просторијама Казнено-поправног завода у Нишу истражни судија Општинског суда у Нишу је 19. маја и 2. јуна 2008. године саслушао следеће подносиоце представке: Зорана Марковића, Дејана Стојановића, Ненада Ђокића, Ивана Гајића, Бојана Вучковића, Бранислава Радуловића, Владимира Васиљевића, Минуша Белиловића, Ивана Шекуларца, Зорана Антића, Ненада Јовановића, Славишу Стругара, Ивана Танасковића, Александра Симоновића, Сенишу Станковића, Сашу Стевановића, Ивицу Јоновића, Вукашина Костића, Бајрама Баждара, Зорана Васића, Огњена Вујовића и Qerim Vinaја. Сви подносиоци представке, осим Минуша Белиловића, Зорана Антића, Ненада Јовановића, Александра Симоновића и Вукашина Костића

описали су наводно злостављање које су починили полицајци и затворски стражари. Неки од њих су идентификовали затворске стражаре у питању по имену или надимку, али ниједан није могао да наведе детаље о идентитету полицајаца пошто су им визири покривали лица. Минуш Белиловић је, међутим, изјавио да он не жели да било ко буде осуђен због инцидента упркос томе што га је полиција злостављала, па је одлучио да повуче своју пријаву. Зоран Антић и Ненад Јовановић изјавили су да они нису лица истог имена и презимена која се жале на бруталност полиције. Александар Симоновић је описао како су га полиција и затворски стражари наводно злостављали, али је изјавио да „из страха“ не жели да именује лица о којима је реч. Вукашин Костић је испричао да му је жао што је уопште умешан у тај догађај и да би желео да повуче своју кривичну пријаву.

29. Иако уредно обавештен о рочишту одржаном 2. јуна 2008. године, адвокат подносилаца представке му није присуствовао. Он је 3. јуна 2008. године обавестио истражног судију да је морао да присуствује другом рочишту, у другом предмету, које је било заказано раније.

30. Истражни судија је 3. јуна 2008. године позвао адвоката подносилаца представке да суду достави информације где се налази један број подносилаца представке који су у међувремену пуштени на слободу или пребачени у други завод.

31. Адвокат подносилаца представке одговорио је 16. јуна 2008. године наводећи да није обавезан да поступи по овом захтеву. Уместо тога, требало је да истражни судија упуту свој захтев Казнено-поправном заводу у Нишу.

32. Завод у Забели и Окружни затвор Врање обавестили су истражног судију 30. јуна и 2. јула 2008. године да се четворица подносилаца представке, Милош Јуришић, Владимир Ивљанин, Роберт Франц и Дане Глушица не налазе код њих.

33. Истражни судија је 4. јула 2008. године у својој канцеларији саслушао још два подносиоца представке, Срђана Ломигору и Зорана Здравковића. Они су препричали наводно злостављање од стране полиције и/или затворских стражара, али нису могли да идентификују полицајце због визира. Зоран Здравковић је даље изјавио да не може да идентификује затворске стражаре у питању пошто је тек скоро дошао у Казнено-поправни завод у Нишу.

34. Казнено-поправни завод у Нишу је истог дана обавестио истражног судију да су неки од 12 подносилаца представке који тек треба да буду саслушани премештени у друге заводе, наводећи у које, а да су неки пуштени на слободу, наводећи њихове кућне адресе. Касније се дознало да је један од ових подносилаца представке, Рамадан Љатифи, побегао из затвора.

35. Поступајући по захтеву Општинског суда у Нишу, 18. јула 2008. године истражни судија Општинског суда у Рашкој саслушао је још једног подносиоца представке, Дарка Савића, који је описао наводно злостављање током полицијске интервенције. Он, међутим, није могао да идентификује полицајце због визира.

36. Истражни судија Општинског суда у Нишу је од 5. септембра до 5. децембра 2008. године добио записнике о саслушању још седам подносилаца представке, конкретно Владимира Ивљанина, Аднана Хабимија, Милоша Јуришића, Зорана Матовића, Роберта Франца, Братислава Рајковића и Данета Глушицу, која су обављена у општинским судовима у Прокупљу, Лесковцу, Краљеву, Сремској Митровици и Пожаревцу. Сви подносиоци представке су поново потврдили да су их током интервенције полиција и/или затворски стражари тукли и сви су, осим Милоша Јуришића, по имену идентификовали затворске стражаре који су учествовали у наводном злостављању. Роберт Франц је уз то дао физички опис једног од полицајаца који су га наводно злостављали, пошто се лице тог полицајца видело. Владимир Ивљанин је осим тога дао и детаљну писану изјаву детаљно објаснивши како је злостављан за време интервенције и касније. Да би поткрепио ове тврдње навео је имена затворских чувара у питању, име полицајца који га је наводно тукао, дао списак 11 затворских чувара који би наводно могли потврдити да му није пружена лекарска помоћ, и имена неколико десетина затвореника и затворских чувара који су били сведоци његовог наводног злостављања и/или видели његове повреде.

37. Подносилац представке господин Ивица Јонових је 10. новембра 2008. године повукао свој захтев поднет истражном судији.

38. Истражни судија је 22. децембра 2008. године обавестио адвоката подносилаца представке да је поступио како је веће наложило и да је сада на подносиоцима представке да одлуче да ли ће преузети кривично гоњење у овом предмету у својству супсидијарних тужилаца у року од осам дана (видети ст. 46-49. у даљем тексту).

39. Адвокат подносилаца представке се 31. децембра 2008. године жалио истражном судији да му је суштински ускраћена могућност да преузме кривично гоњење у предмету у име својих клијената. Конкретно, истражни судија му није, прекршивши чл. 257. и 259. Законика о кривичном поступку, доставио спис предмета који би му омогућио да буде обавештен о доступним доказима и идентитетима починилаца у питању (видети ст. 48. и 49. у даљем тексту). Такође, рок од осам дана је једноставно био исувише кратак.

40. Истражни судија се 8. јануара 2009. године обратио адвокату подносилаца представке. Он је између осталог навео да је адвокат до тада показао веома малу заинтересованост за предмет, да никада није тражио увид у спис предмета ни присуствовао рочиштима. Штавише,

неки подносиоци представке су сами назначили да су изгубили сваки контакт са адвокатом. Коначно, истражни судија је подсетио да адвокати који поступају у име супсидијарних тужилаца немају право да добију спис предмета, али да га могу прегледати у просторијама самог суда.

Д. Остале релевантне чињенице

41. ОЈТ Ниш је 31. јануара 2007. године донело одлуку да нема основа да се против неког од затвореника који су учествовали у побуни покрене кривични поступак и објаснило да они никада нису ни имали намеру да користе силу како би побегли из затвора, што је неопходан услов за постојање кривичног дела прописаног чланом 338. Кривичног законика (видети став 44. у даљем тексту).

42. Један број подносилаца представке, конкретно Аднан Хабими, Љубомир Симић, Срђан Ломигора, Бојан Вучковић, Бајрам Баждар, Бранислав Радуловић, Дарко Савић, Qegim Vинај и Ненад Ђокић, је 21. јануара 2009. године затражио од болнице у Нишу, преко адвоката, да им доставе копије њихових здравствених картона. Болница у Нишу је 23. јануара 2009. године, међутим, одбила да то учини пошто би то било у супротности с чланом 37. Закона о здравственој заштити (видети став 55. у даљем тексту).

43. На основу копија делом противречних докумената који су садржали здравствене податке, које је Суд примио после достављања држави ове представке, Влада је изнела да у периоду од 24. новембра до 30. новембра 2006. године следећи подносиоци представке нису лечени, а и да јесу, током прегледа нису забележене никакве физичке повреде: Милош Јуришић, Рамадан Љатифи, Владимир Васиљевић, Ивица Јоновић, Ненад Јовановић, Вукашин Костић, Иван Танасковић, Минуш Белиловић, Иван Гајић, Славиша Стругар, Зоран Матовић и Зоран Антић. Преостали подносиоци представке, на основу доступне документације, изгледа да су задобили повреде које у суштини одговарају оним описаним у ставу 13. у горњем тексту. Три подносиоца представке, Аднан Хабими, Бојан Вучковић и Срђан Ломигора, доставили су и фотографије својих повреда.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

А. Кривични законик (објављен у „Службеном гласнику Републике Србије“ – „Сл. гласник РС“ – број 85/05, измене и допуне објављене у „Сл. гласнику РС“, бр. 88/05, 107/05, 72/09, 111/09 и 121/12)

44. Релевантни чланови овог Законика гласе како следи:

Члан 137.

(1) Ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство, казниће се затвором до једне године.

(2) Ко ... другоме нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се њему или трећем лицу прети или да се незаконито кажњава, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(3) Ако дело из ст. 1. и 2. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.

Члан 338.

“1. Лица која су на основу закона лишена слободе, која се скупе у намери да се насилно ослободе или да заједнички нападну лица чијем су надзору поверена или да их силом или претњом да ће непосредно употребити силу принуде да учине или пропусте нешто што је противно њиховој дужности, казниће се затвором до три године.

(2) Учинилац дела из става 1. Овог члана који употреби силу или претњу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.”

Б. Законик о кривичном поступку (објављен у „Службеном листу Савезне Републике Југославије“ – „Сл. лист СРЈ“ – број 70/01, измене и допуне објављене у „Сл. лист СРЈ“, број 68/02 и у „Сл. гласнику РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 122/08, 20/09, 72/09 и 76/10)

45. Чланови 19, 20, 46. и 235, тумачени заједно, прописују, између осталог, да се кривични поступак може покренути на захтев овлашћеног тужиоца. У вези са кривичним делима која подлежу кривичном гоњењу по службеној дужности, овлашћени тужилац је јавни тужилац. Он има овлашћење да одлучи да ли да подигне оптужницу, али је везан начелом законитости које захтева његово поступање кад год постоји основана сумња да је учињено неко

кривично дело које подлеже кривичном гоњењу по службеној дужности. Нема разлике у томе да ли је јавни тужилац сазнао за догађај из кривичне пријаве жртве или неког другог лица, или је заправо само чуо гласине у том смислу.

46. Члан 61. прописује да ако јавни тужилац одлучи да нема основа да предузме гоњење, он мора обавестити оштећеног о тој одлуци, који онда има право да преузме кривично гоњење у предмету у сопствено име, у својству „супсидијарног тужиоца“, у року од осам дана од обавештења о тој одлуци.

47. Чланови 64. став 1, 239. став 1, и 242. заједно прописују да када наводни починилац кривичног дела остане непознат, супсидијарни тужилац има право да истражном судији поднесе захтев за предузимање појединих предистражних радњи ради утврђивања његовог идентитета пре него што одлучи да ли да тражи покретање истраге. Ако се истражни судија не сложи с овим захтевом, онда је, према члану 243. став 7, на већу истог суда да донесе одлуку о томе.

48. Члан 257. став 2. прописује да, пошто се истрага заврши, истражни судија доставља јавном тужиоцу спис предмета, а он онда има 15 дана да одлучи како да се даље поступа, тј. да ли да се од истражног судије траже додатне информације, подигне оптужница пред судом, или повуче пријава у питању.

49. Члан 259. став 2. прописује, између осталог, да се одредбе члана 257. став 2. такође примењују, уз одговарајуће измене, и на супсидијарног тужиоца.

В. Закон о извршењу кривичних санкција (објављен у „Сл. гласнику РС“, број 85/05, измене и допуне објављене у „Сл. гласнику РС“, број 72/09)

50. Члан 128. прописује да се мере принуде могу применити према осуђеним када су неопходне да се спречи бекство, физички напад на друго лице или nanoшење повреде другом лицу или самоповређивање. Мере принуде се исто тако могу применити када се сматрају неопходним како би се спречила материјална штета и/или савладао активан или пасиван отпор осуђеника.

51. Члан 129. наводи разне врсте мера принуде које се могу употребити у односу на осуђенике (тј. физичку силу, везивање, издвајање, употребу гумене палице, шмркова са водом, хемијских средстава и ватреног оружја), али њихова примена мора бити строго сразмерна.

52. Члан 130. прописује, између осталог, да одмах након примене мере принуде, осим ако је употребљено само везивање, осуђеник мора бити лекарски прегледан. Лекарски преглед истог осуђеника понавља се такође у размаку од 12 до 24 сата после тога. Писани извештај о

догађају службе обезбеђења, као и лекарски извештај, одмах се достављају управнику затвора. Лекарски извештај садржи опис самог осуђеника о догађајима у питању, лекарску оцену задобијених повреда, ако оне постоје, и лекарско мишљење о односу између примењених мера принуде и задобијених повреда. Управник затвора обавештава Министарство правде о употребљеним мерама принуде и доставља му писани извештај с тим у вези у року од 24 сата.

Г. Закон о полицији (објављен у „Сл. гласнику РС“, број 101/05)

53. Члан 86. прописује да, сваком приликом када се примени сила, полицајац у питању подноси писани извештај свом надређеном у року од 24 сата. Надређени полицијски службеник онда утврђује да ли је употреба силе била оправдана и законита.

54. Чланови 84, 85. и 88-109. прописују разне врсте мера принуде, детаљне услове под којима се оне могу применити, наглашавајући важност сразмерности у овом контексту.

Д. Закон о здравственој заштити (објављен у „Сл. гласнику РС“, број 107/05)

55. Члан 37. прописује, између осталог, да се лични подаци пацијента, као и информације садржане у његовој здравственој документацији, сматрају службеном тајном, коју, као такву, мора поштовати сво медицинско особље. Медицинско особље се, међутим, може ослободити ове обавезе на основу судске одлуке или сагласности самог пацијента (у писаној форми или на други начин, под условом да је јасна и недвосмислена). Најзад, информације садржане у здравственој документацији неког лица могу се достављати и одређеним другим државним органима ако је и када је то предвиђено другим важећим законодавством.

III. РЕЛЕВАНТНИ ИЗВЕШТАЈИ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

А. Људска права у Србији – Опсежан извештај за 2006. годину, Београдски центар за људска права, објављен 2007. године, стр. 218

56. Релевантан део овог Извештаја гласи како следи:

„Почетком октобра, око 1.000 затвореника у...Сремској Митровици, Нишу и Пожаревцу ступило је почело протест тражећи ... доношење закона о амнестији...Нова побуна...због истог разлога избила је ... у новембру. Око 2.000 осуђеника у Сремској Митровици и Забели ...је одбило да узме храну због [тога што није усвојен]...закон о амнестији... КАСније су се протесту придружили и

затвореници из Ниша. Након осам дана протета око 500 припадника жандармерије ушло је у затвор у Нишу и силом успоставило ред. ... у овој акцији је повређено 40 затвореника ... Министарство правде је ... констатовало да том приликом није било прекорачења овлашћења у употреби силе ...”

Б. Комисија Европских заједница, Извештај о напретку Србије за 2008. годину уз саопштење Комисије Европском парламенту и Савету, Брисел, 5. новембар 2008. године, стр. 14

57. Релевантан део овог Извештаја гласи како следи:

„ Код спречавања мучења и злостављања и борбе против некажњивости, побољшана је судска контрола над поштовањем људских права у затворима ... Ипак, није било напретка у истраживању наводних озбиљних повреда људских права које се односе на затворске нереде из 2006. године.”

ПРАВО

I. НАВОДНЕ ПОВРЕДЕ ЧЛАНА 3. КОНВЕНЦИЈЕ

58. Подносиоци представке жалили су се да су за време полицијске интервенције 24. новембра 2006. године злостављани и да, даље, с тим у вези никада није спроведена делотворна званична истрага.

59. Подносиоци представке позвали су се на члан 3. Конвенције, чија одредба гласи како следи:

„Нико не сме бити подвргнут мучењу, или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.”

A. Допуштеност

60. Влада је тврдила да се, пошто не постоје медицински докази да су они били повређени током полицијске интервенције 24. новембра 2006. године, подносиоци представке чија су имена наведена у ставу 43. у горњем тексту не могу сматрати „жртвама“ у смислу Конвенције.

61. Влада је даље изнела да су после одлуке истражног судије од 22. децембра 2008. године сви подносиоци представке пропустили да од њега траже додатне информације или да, алтернативно, подигну оптужницу пред Општинским судом у Нишу (видети став 38. у горњем тексту). Један од подносилаца представке, Ивица Јонових, је чак повукао своју пријаву 10. новембра 2008. године (видети став 37. у горњем тексту). У таквим околностима, представка је у целини на исти начин била недопуштена због тога што подносиоци представке нису исцрпили делотворна домаћа правна средства.

62. Суд сматра да ове примедбе дотичу саму суштину питања да ли су подносиоци представке заиста претрпели материјалну и/или процесну повреду члана 3. и да је прикладније да се ово питање разматра у фази основаности. Представка такође није очигледно неоснована, у смислу члана 35. став 3 (а) Конвенције, и није недопуштена ни по неком другом основу. Она се према томе мора прогласити допуштеном.

Б. Основаност

1. Поднесци страна

(а) Поднесци подносилаца представке

63. Подносиоци представке су поново потврдили своје притужбе.

64. Они су даље тврдили да су их полиција и/или затворски стражари све злостављали током интервенције, укључујући и 12 подносилаца представке које је Влада посебно поменула. У сваком случају, званична истрага је требало да покаже да није било злостављања, али то никада није учињено на уверљив начин. Подносиоци представке су такође тврдили да непостојање пратећих медицинских доказа у неким случајевима не значи да они нису били злостављани, већ само да им није пружена лекарска помоћ. Такође није постојала одговарајућа медицинска анализа о томе како је тачно сваки подносилац представке задобио повреде, иако је то било неопходно за одлуку о сразмерности силе коју су примениле власти. ОЈТ Ниш је тако донело одлуку да нема основа за подизање оптужнице против подносилаца представке за кривично дело побуне у затвору, што указује да полиција заправо није наишла на отпор током интервенције.

65. Подносиоци представке су подсетили да је истражни судија Општинског суда у Нишу првобитно одбио да поступи према њиховом захтеву поднетом у својству супсидијарних тужилаца. На крају му је веће наложило да то учини, али су и тада поново саслушани само сами подносиоци представке, а саслушање је обављено у просторијама Завода у Нишу, где је и дошло до злостављања, а не у судници. Истражни судија је даље наложио адвокату подносилаца представке да достави кућне адресе оних подносилаца представке који су у међувремену пуштени на слободу иако је те информације требало прибавити директно од затворских власти. Такође, адвокат подносилаца представке није добио списак са именима, презименима и другим личним подацима затворских стражара, упркос томе што су ове информације биле познате истражном судији, док се идентитет полицајаца у питању није уопште испитивао. Адвокат подносилаца представке је најзад указао да он није никада добио судски спис предмета и да је уместо тога само обавештен да га може прегледати у

просторијама суда у веома кратком року. Све је то значило да су подносиоци представке суштински били лишени права да преузму кривично гоњење у свом предмету као супсидијарни тужиоци.

(б) Поднесци Владе

66. Влада је тврдила да чињенице предмета не откривају повреду права подносилаца представке према члану 3. Конвенције, ни материјалног ни процесног аспекта.

67. У неколико детаља, она је препричала општи контекст у ком се одиграла полицијска операција и закључила да је употреба силе била законита, оправдана, неопходна и сразмерна. Заиста, иако је у њу било умешано скоро 600 затвореника, цела операција је трајала мање од сат и по, а повређен је само мали број затвореника упркос чињеници да су многи били наоружани и опасни. Операција је стога била добро испланирана и добро обављена, а предузета је само као последња могућа мера. Осим тога, разлози које је навело ОЈТ Ниш за одлуку да не подигне оптужнице против затвореника због кривичног дела побуне у затвору били су веома јасни и нису се никако могли тумачити тако да је операција била непотребна или неоправдана (видети став 41. у горњем тексту).

68. Осим тога, насиље је почело чим су затворски стражари напустили спаваонице. Повреде које су затвореници задобили су према томе последица насилних сукоба између њих самих и/или њиховог отпора интервенцији, или су настале због панике током саме интервенције. У сваком случају, није било доказа да је 12 подносилаца представке из става 43. у горњем тексту задобило било какве повреде због интервенције, док су повреде које су задобили остали подносиоци представке биле лакше и, као такве, испод прага из члана 3. Конвенције.

69. Такође је спроведена и одговарајућа истрага догађаја. Увиђај на лицу места је обављен у присуству истражног судије. Резултати су затим прослеђени ОЈТ Ниш, које је о том питању дало образложено мишљење. Умешани полицајци су дали изјаве које је командир касније прихватио. Затворски стражари и подносиоци представке су исто тако саслушани, а ови први су порекли употребу било какве силе у овом догађају. На захтев адвоката подносилаца представке истражни судија је предузео додатне процесне радње, о чему је он обавештен. Међутим, адвокат подносилаца представке није на одговарајући начин заступао своје клијенте. Да се потрудио да провери у спису предмета, могао је да преузме кривично гоњење у предмету у име подносилаца представке, у њиховом својству супсидијарних тужилаца, бар у односу на затворске стражаре који су били идентификовани. Мogle су се тражити и додатне мере са циљем да се полицајци идентификују. Уместо тога, адвокат подносилаца представке, који такође није

присуствовао ниједном заказаном рочишту, поднео је веома уопштен захтев којим тражи идентификацију свих оних које је сматрао одговорним.

70. Најзад, Влада је изнела да су локални здравствени органи поступили потпуно у складу са релевантним домаћим законодавством кад су одбили да доставе копије здравствених картона подносилаца представке њиховом адвокату који је, уместо тога, за исте могао поднети захтев судовима. У сваком случају, чак и у одсуству таквог захтева, судови су коначно прибавили документацију у питању.

2. Оцена Суда

(а) Процесни аспект

(i) Опишта начела

71. Суд подсећа да када неко лице изнесе уверљиву тврдњу да су државни службеници с њим поступали супротно члану 3, та одредба, тумачена заједно са општом обавезом држава према члану 1. Конвенције да „јемче свакоме у својој надлежности права и слободе одређене у... Конвенциј[и]“, подразумева постојање делотворне званичне истраге (видети, међу многим ауторитетима, *Labita против Италије* [ВВ], број 26772/95, став 131, ЕЦХР 2000-IV).

72. Без обзира на начин истраге, органи морају да поступе чим је поднета званична притужба. Чак и када, строго гледано, није поднета никаква притужба, истрага мора да почне ако постоје довољно јасне назнаке да је употребљено злостављање (видети *Станимировић против Србије*, број 26088/06, став 39, 18. октобар 2011. године). Од жртава наводних повреда не тражи се да саме кривично гоне државне службенике осумњичене за злостављање. То је дужност јавног тужиоца који је за то боље оспособљен (*Stojnšek против Словеније*, број 1926/03, став 79, 23. јун 2009. године; и *Оташевић против Србије*, број 32198/07, став 25, 5. фебруар 2013. године). Ако подносилац представке и поред тога преузме кривично гоњење и добије суђење против државних службеника оптужених за злостављање, тај поступак постаје нераздвојив део предмета и мора се узети у обзир (видети *V. D. против Хрватске*, број 15526/10, став 53, 8. новембар 2011. године; *Vitolen против Словеније*, број 41356/08, став 70, 26. април 2012. године; и *Оташевић*, цитиран у горњем тексту).

73. Истрага треба да буде подобна да доведе до утврђивања да ли је сила коју је држава употребила била оправдана у датим околностима и, ако није, до идентификације и кажњавања одговорних (видети *Кауа против Турске*, пресуда од 19. фебруара 1998. године, *Извештају* 1998-I, став 87). Општа законска забрана мучења и нечовечног и понижавајућег поступања и кажњавања би иначе, упркос свом

суштинском значају, била неделотворна у пракси, а у неким случајевима би државни службеници могли да злоупотребе права оних под њиховом контролом уз, такорећи, некажњивост (видети *Labita*, цитиран у горњем тексту, став 131).

74. Истрага мора такође бити темељна. То значи да власти морају увек озбиљно покушати да утврде шта се десило и не би требало да се ослањају на исхитрене или неосноване закључке ради затварања истраге или да на њима заснивају своје одлуке (видети *Assenov и други против Бугарске*, 28. октобар 1998. године, став 103 et seq., *Извештаји о пресудама и одлукама 1998-VIII*). Оне морају предузети све разумне мере које су им доступне како би обезбедиле доказе о догађају, укључујући, између осталог, изјаве сведока и форензичке доказе (видети *Tanrikulu против Турске [ВВ]*, број 23763/94, ЕЦХР 1999-IV, став 104. et seq, и *Gül против Турске*, број 22676/93, став 89, 14. децембар 2000. године). Сваки недостатак у истрази који подрива њену способност да се утврди узрок повреда или идентитет одговорних лица представљаће ризик да она неће испунити овај стандард (видети *Voicenco против Молдавије*, број 41088/05, став 123, 11. јул 2006. године).

75. Уопштено говорећи, неопходно је да лица која су одговорна за истрагу и која је спроводе буду независна од лица умешаних у догађаје (видети, на пример, *Barbu Anghelescu против Румуније*, број 46430/99, став 66, 5. октобар 2004. године; и *Kurnaz и други против Турске*, број 36672/97, став 56, *in fine*, 24. јул 2007. године). То значи не само да не постоји хијерархијска или институционална веза, већ и да постоји самосталност у пракси (видети *Voicenco*, цитиран у горњем тексту, став 121; видети такође *Ergi против Турске*, 28. јул 1998. године, ст. 83. и 84, *Извештаји о пресудама и одлукама 1998-IV*, где је истрага јавног тужиоца показала недостатак независности на основу његовог снажног ослањања на информације које су дали жандари умешани у догађај). Најзад, истрага мора пружити довољан елемент увида јавности како би се обезбедила одговорност. Док ниво увида јавности може да варира, лице које се притужује мора имати приступ истрази у свим случајевима (видети *Bati и други против Турске*, бр. 33097/96 и 57834/00, став 137, ЕЦХР 2004-IV).

(ii) Примена ових начела у овом предмету

76. Суд сматра да су притужбе подносилаца представке на злостављање од стране полицајаца и/или затворских стражара довољно уверљиве да захтевају делотворну званичну истрагу. Тежина наведеног злостављања је такође изнад прага који се захтева чланом 3.

77. Ако се вратимо на истрагу, Суд прво примећује да ју је првобитно координирало ОЈТ Ниш. Међутим, у пракси, њу је скоро искључиво водила полиција, која је очигледно била институционално

повезана са припадницима жандармерије оптуженим за злостављање подносилаца представке, а и једна и друга су део Министарства унутрашњих послова (видети ст. 15-25. у горњем тексту).

78. Друго, при одбацивању кривичних пријава подносилаца представке од стране ОЈТ Ниш 5. децембра 2007. године уопште нису узете у обзир изјаве које су дали сами подносиоци представке, а следствено томе, није разматрано, између осталог, ни питање зашто би подносиоци представке, који су у то време још увек били у затвору, били тако одлучни да безразложно оптуже полицију и/или затворске стражаре да су их злостављали. ОЈТ Ниш је дало посебну важност мишљењу командира самих полицајаца, у смислу да је употребљена сила била законита и сразмерна, а које се тешко може описати као независно. Коначно, расправљајући о повредама, ОЈТ Ниш је то урадило на прилично неодређен начин, углавном се позивајући на „затворенике“ у општем смислу, а не посебно на подносиоце представке и њихове повреде (видети став 25. у горњем тексту).

79. Треће, истражни судија Општинског суда у Нишу на крају се укључио у истрагу. Међутим, истражни судија наведеног суда само је саслушао подносиоце представке и прибавио записник о изјавама подносилаца представке које су дали другим истражним судијама. Судија никада није саслушао никакве сведоке, на које се подносиоци представке позивају у својим кривичним пријавама, нити полицајце или затворске чуваре (видети ст. 28-38. у горњем тексту).

80. Четврто, ни истражни судија ни ОЈТ Ниш нису покушали да идентификују полицајце који су наводно злостављали подносиоце представке, иако су неки од њих наводно могли да их идентификују (видети став 36. у горњем тексту). Такође, подносиоцима представке није пружена прилика да се суоче са онима који су их наводно или могуће злостављали, иако су постојали докази о идентитету како полицајаца који су користили мере принуде за време интервенције, тако и умешаних затворских стражара (видети ст. 15. и 20-22. у горњем тексту).

81. Пето, Суд примећује да је изгледа један број подносилаца представке саслушан, од стране полиције и/или истражног судије, у просторијама Казнено-поправног завода у Нишу где је неколико њих конкретно изјавило да се плаше да идентификују оне који су их злостављали, док су други одлучили да повуку своје притужбе. Чини се веома упечатљивим да у овим околностима истражни судија очигледно није предузео ништа да испита назнаке званичног застрашивања (видети став 28. у горњем тексту).

82. Најзад, адвокату подносилаца представке је ускраћен приступ медицинској документацији. Док је Влада тврдила да је на судовима да обезбеде ове информације, што су они на крају и урадили, и сасвим независно од тога да ли се наведено одбијање може сматрати

законитим (видети став 55. у горњем тексту), чини се да је посебно неприкладно што су напори подносилаца представке да образложе своје тврдње о злостављању ометане на такав начин на почетку (видети став 42. у горњем тексту).

83. С обзиром на горе наведено, Суд одбија претходни приговор Владе у вези са неисцрпеношћу домаћих правних лекова (видети такође став 72. у горњем тексту), и сматра да су подносиоци представке претрпели повреду процесног аспекта члана 3. Конвенције.

(б) Материјални аспект

(i) Општа начела

84. Суд подсећа да се мора сматрати да члан 3. Конвенције представља једну од суштински најзначајнијих одредаба Конвенције која штити основне вредности демократских друштава која чине Савет Европе (видети *Pretty против Уједињеног Краљевства*, број 2346/02, став 49, ЕЦХР 2002-III). Супротно осталим одредбама у Конвенцији, он је обликован у апсолутном смислу, без изузетка или услова, или могућности укидања на основу члана 15. Конвенције (видети, између осталог, *Chahal против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 15. новембра 1996. године, став 79, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-V).

85. У складу с устаљеном праксом Суда, злостављање мора достићи минимални ниво озбиљности да би спадало у оквир члана 3. Процена овог минималног нивоа озбиљности је релативна; она зависи од свих околности случаја, као што су трајање злостављања, физичке и душевне последице и, у неким случајевима, пол, старост и здравствено стање жртве (видети, међу другим ауторитетима, *Gäfgen против Немачке* [ВВ], број 22978/05, став 88, ЕЦХР 2010; *Price против Уједињеног Краљевства*, број 33394/96, став 24, ЕЦХР 2001-VII; и *Jalloh против Немачке* [ВВ], број 54810/00, став 67, 11. јул 2006. године). Поступање се сматра „нечовечним“ зато што је, између осталог, унапред смишљено, трајало сатима и изазвало или телесну повреду или јаку физичку и душевну патњу (видети *Labita*, цитиран у горњем тексту, став 120). Оно се сматра „понижавајућим“ када је такво да код жртава ствара осећај страха, патње и подређености који може да их понизи и унизи и вероватно сломи њихов физички и морални отпор (видети *Hurtado против Швајцарске*, 28. јануар 1994. године, мишљење Комисије, став 67, серија А број 280, и *Wieser против Аустрије*, број 2293/03, став 36, 22. фебруар 2007. године). Мучење, међутим, подразумева намерно нечовечно поступање које изазива веома озбиљну и тешку патњу (видети, на пример, *Aksoy против Турске*, пресуда од 18. децембра 1996. године, *Извештаји* 1996-VI, стр. 2279, став 64; *Aydin против Турске*, пресуда од 25. септембра 1997.

године, *Извештаји* 1997-VI, стр. 1891-92, ст. 83-84 и 86; и *Selmouni против Француске* [BB], број 25803/94).

86. У контексту лица лишених слободе, Суд наглашава да су лица у притвору у осетљивом положају и да власти имају дужност да штите њихов физички интегритет (видети, међу многим другим ауторитетима, *Sarban против Молдавије*, број 3456/05, став 77, 4. октобар 2005. године; и *Mouisel против Француске*, број 67263/01, став 40, ЕЦХР 2002-IX). Свако прибегавање физичкој сили у односу на лице лишено слободе које није стриктно неопходно због њиховог понашања умањује људско достојанство и у начелу представља повреду права утврђеног чланом 3. Конвенције (видети *Sheydayev против Русије*, број 65859/01, став 59, 7. децембар 2006. године; *Ribitsch против Аустрије*, пресуда од 4. децембра 1995. године, серија А број 336, став 38; и *Krastanov против Бугарске*, број 50222/99, став 53, 30. септембар 2004. године). Суд је, наравно, свестан могућности насиља која постоји у казним установама и чињенице да непослушност притвореника може брзо да се претвори у побуну (видети *Gömi и други против Турске*, број 35962/97, став 77, 21. децембар 2006. године). Он, према томе, прихвата да употреба силе може повремено бити неопходна ради осигурања безбедности у затвору, за одржавање реда и спречавања кривичних дела. Упркос томе, таква сила може се употребити само ако је неизбежна и не сме бити претерана (видети *Vladimir Romanov против Русије*, број 41461/02, став 63, 24. јул 2008. године).

87. Наводи о злостављању морају се поткрепити одговарајућим доказима. При оцени доказа, Суд уопштено примењује стандард доказа „ван разумне сумње“ (видети *Ireland против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 18. јануара 1978. године, серија А број 25, стр. 64-65, став 161). Међутим, такав доказ произилази из истовременог постојања довољно јаких, јасних и саобразних индиција или сличних неоповргнутих чињеничних претпоставки. Када се догађаји у питању налазе у целости или у великом делу у оквиру искључивог сазнања власти, као што је у случају лица под њиховом контролом у притвору, постоје јаке чињеничне претпоставке у вези са повредама насталим током таквог притвора. Заиста, може се сматрати да је терет доказивања на властима које треба да пруже задовољавајуће и убедљиво објашњење (видети *Salman против Турске* [BB], број 21986/93, став 100, ЕЦХР 2000-VII). Иако, у начелу, задатак Суда није да даје сопствену оцену чињеница уместо домаћих судова, Суд и поред тога није везан налазима домаћих судова с тим у вези (видети, на пример, *Ribitsch*, цитиран у горњем тексту, став 32).

(ii) *Примена ових начела у овом предмету*

88. Суд примењује да су стране прихватиле да је 23. новембра 2006. године, због притиска једног броја затвореника, сво затворско особље,

укључујући и стражаре, напустило спаваонице Казнено-поправног завода у Нишу. Скоро 600 затвореника је тако остало без службеног надзора до 24. новембра 2006. године, када су, после велике полицијске интервенције, протести коначно завршени (видети ст. 8-10. у горњем тексту). У тим околностима, јасно је да ниједан догађај у том периоду, до самог завршетка полицијске операције, није „био у целости, или великим делом, у оквиру искључивог сазнања власти“ и да би сви наводи злостављања морали да буду поткрепљени „ван разумне сумње“.

89. Иако је већина подносилаца представке имала лекарске доказе о повредама задобијеним у релевантном периоду и иако су се практично сви позвали на сведоке да поткрепе своје наводе о злостављању од стране полиције и/или затворских стражара, то Суду није довољно да закључи, свакако не ван разумне сумње, да су они заиста били злостављани, чиме би био повређен члан 3. Конвенције (видети, уз одговарајуће измене, *Gömi и други*, цитиран у горњем тексту, став 77). Посебно, постоје неке назнаке да су повреде које су претрпели подносиоци представке или које су наводно претрпели могле настати као последица обрачуна између самих затвореника или услед панике која је настала током интервенције (видети ст. 8, 12, 22. и 25. у горњем тексту). Штавише, постоје извештаји који указују да су неки затвореници, опет евентуално укључујући и подносиоце представке, пружили отпор за време интервенције и неспорно је да су затворске власти заплениле велику количину оружја 24. новембра 2006. године (видети ст. 9, 12, 14. и 25. у горњем тексту).

90. Коначно, Суд примећује да је 31. јануара 2007. године ОЈТ Ниш донело одлуку да нема основа за покретање кривичног поступка против било ког затвореника који је учествовао у побуни само зато што они „нису никада имали намеру да употребе силу да би побегли из затвора“, што је био неопходан услов за постојање предметног кривичног дела (видети став 41. у горњем тексту). Суд је мишљења да се ова одлука, према томе, не може тумачити тако да је, као што подносиоци представке сугеришу, полицијска операција као таква била непотребна.

91. С обзиром на горе наведено, Суд само може да закључи да није било повреде материјалног аспекта члана 3. Конвенције, при чему ни истрага коју су спровели сами српски органи такође није потпуно разјаснила релевантне чињенице. Суд даље налази да у светлу овог закључка није неопходно да се донесе одлука о претходном приговору Владе у вези са статусом жртве подносилаца представке (видети, уз одговарајуће измене, *Palić против Босне и Херцеговине*, број 4704/04, став 81, 15. фебруар 2011. године).

II. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

92. Члан 41. Конвенције предвиђа:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

A. Штета

93. Подносиоци представке тражили су накнаду претрпљене нематеријалне штете. Конкретно, Аднан Хабими, Бојан Вучковић, Срђан Ломигора, Роберт Франц и Дарко Савић тражили су по 10.000 евра, док су Синиша Станковић и Владимир Ивљанин тражили по 6.000 евра. Преостали подносиоци представке тражили су по 4.000 евра.

94. Влада је оспорила ове захтеве.

95. Суд сматра да су подносиоци представке свакако претрпели одређену нематеријалну штету. С обзиром на природу утврђене повреде у овом предмету и процењујући на основу правичности, како се захтева чланом 41. Конвенције, Суд сваком подносиоцу представке досуђује по 3.500 евра.

B. Трошкови

96. Подносиоци представке су такође заједно тражили 3.038,82 евра на име трошкова насталих пред домаћим органима и 8.500 евра за трошкове настале пред Судом.

97. Влада је оспорила ове захтеве.

98. Према пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова само у оној мери у којој се докаже да су заиста и неопходно настали и да су, такође, разумни у погледу износа. То значи, да је подносилац представке морао да их плати или је обавезан да их плати, на основу законске или уговорне обавезе и да се нису могли избећи како би се спречила утврђена повреда или добило задовољење.

99. У овом предмету, узевши у обзир документа која поседује и горе наведене критеријуме, Суд сматра да је оправдано да се подносиоцима представке заједно досуди сума од 5.000 евра за трошкове настале на домаћем нивоу, као и за трошкове настале пред Судом.

Б. Затезна камата

100. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО,

1. *Спаја са основаношћу* претходни приговор Владе о неисцрпености домаћих правних лекова и *одбија* га;
2. *Спаја са основаношћу* претходни приговор Владе о статусу жртве подносилаца представке;
3. *Проглашава* представку допуштеном;
4. *Утврђује* да је дошло до повреде процесног аспекта члана 3. Конвенције;
5. *Утврђује* да није било повреде материјалног аспекта члана 3. Конвенције;
6. *Утврђује* да у светлу његовог закључка из тачке 5, није неопходно да се одлучује о претходном приговору Владе у погледу статуса жртве подносилаца представке који је наведен у тачци 2;
7. *Утврђује*
 - (а) да Тужена држава треба да исплати, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна у складу са чланом 44, став 2. Конвенције, следеће износе, које треба претворити у валуту Тужене државе по курсу важећем на дан исплате:
 - (i) 3.500 евра (три хиљаде и пет стотина евр) сваком подносиоцу представке, плус порез који се може наплатити, на име нематеријалне штете;
 - (ii) 5.000 евра (пет хиљада евра) подносиоцима представке заједно, плус порез који им се може наплатити, на име трошкова;
 - (б) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведени износ по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена.
8. *Одбија* преостали део захтева подносилаца представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском, и достављено у писаној форми 3. јуна
2014. године, према правилу 77, ст. 2. и 3. Пословника Суда.

Santiago Quesada
секретар

Josep Casadevall
председник

Анекс

Број	Презиме	Име	Датум рођења
1.	ХАБИМИ	Аднан	22/05/1967
2.	ВУЧКОВИЋ	Бојан	11/08/1969
3.	ЛОМИГОРА	Срђан	08/02/1979
4.	ФРАНЦ	Роберт	12/10/1972
5.	СТАНКОВИЋ	Синиша	26/05/1973
6.	ИВЉАНИН	Владимир	09/04/1977
7.	ЈУРИШИЋ	Милош	23/09/1982
8.	ЉАТИФИ	Рамадан	14/04/1968
9.	РАЈКОВИЋ	Братислав	21/11/1953
10.	МАТИЋ	Слађан	09/09/1975
11.	ШЕКУЛАРАЦ	Иван	21/07/1975
12.	ЂОКИЋ	Ненад	07/07/1970
13.	ВАСИЉЕВИЋ	Владимир	10/01/1975
14.	ВИНАЈ	Qerim	15/05/1961
15.	ЈОНОВИЋ	Ивица	24/06/1979
16.	САВИЋ	Дарко	11/01/1979
17.	АЛЕКСИЋ	Предраг	01/09/1959
18.	ОСМАНОВИЋ	Бранислав	02/05/1984
19.	СТЕВАНОВИЋ	Саша	24/12/1973
20.	СТОЈАНОВИЋ	Дејан	26/04/1981
21.	РАДУЛОВИЋ	Бранислав	08/11/1973
22.	ЈОВАНОВИЋ	Ненад	28/10/1976
23.	ЗДРАВКОВИЋ	Зоран	25/02/1977
24.	КОСТИЋ	Вукашин	22/08/1978
25.	РИСТИЋ	Горан	06/04/1963
26.	ТАНАСКОВИЋ	Иван	26/07/1980
27.	БАЖДАР	Бајрам	21/02/1979
28.	БЕЛИЛОВИЋ	Минуш	07/08/1977
29.	ВАСИЋ	Зоран	30/01/1976
30.	ВУЈОВИЋ	Огњен	10/06/1982
31.	СИМОНОВИЋ	Александар	14/05/1982
32.	ГАЈИЋ	Иван	01/11/1974
33.	МАРКОВИЋ	Зоран	31/05/1982
34.	СТРУГАР	Славиша	03/03/1975
35.	ГЛУШИЦА	Дане	14/01/1978
36.	МАТОВИЋ	Зоран	17/12/1955
37.	АНТИЋ	Зоран	1960